

Sentència clausules abusives (TSJC-321/15)

La sentència de la Sala de data 29-02-2016, aprofundeix en el concepte i anàlisi de les clàusules abusives en els contractes d'adhesió (fonamentalment, els bancaris). En primer terme, després d'esmentar la jurisprudència de la Sala i la recent norma legal de 13 de juny de 2013, estudia si la clàusula de responsabilitat patrimonial universal, a la llum dels criteris la jurisprudència del TJUE que també es poden extreure de l'ordenament jurídic andorrà, pot ésser o no considerada abusiva, per a concloure que no en virtut dels següents arguments:

“Des d'aquest punt de vista, s'ha de posar en relleu el següent. En primer terme, aquesta Sala coneix la STJUE de 14-03-2013, Cas Aziz c. Caixa d'Estalvis de Catalunya, Tarragona i Manresa i les seves consideracions sobre l'aplicació dels articles 3.1, 6.1 de la Directiva 93/13/CEE i el principi d'efectivitat de la protecció del consumidor. Així mateix, la sentència analitza si les clàusules de venciment avançat, el pacte de liquidesa i la determinació dels interessos de demora poden tenir o no caire abusiu i facilita les eines d'examen al jutge nacional. En aquest cas, i sense perjudici del que després es dirà en relació als interessos de demora, la clàusula que s'examina és la de responsabilitat patrimonial universal i no la de venciment avançat ni la referent al pacte de liquidesa.

En segon terme, la manca de negociació individual de la clàusula no comporta per sí mateixa la consideració d'abusiva, com ressurt de la normativa andorrana, de la jurisprudència d'aquesta Sala i de la jurisprudència del TJUE, inaplicable a Andorra en tant no rebí l'acquis communautaire si esdevé país associat de la Unió europea. Així, no es pot entendre que existeix un desequilibri important que sigui contrari a la bona fe, pel fet que el creditor compti, pel cas d'incompliment, de la responsabilitat patrimonial universal del deutor. No solament perquè la clàusula transcriu una regulació legal, que a Andorra prové del dret romà (cfr. Digest 50,16,39.1) i en els països de l'entorn és norma habitual en els Codis civils, sinó per quant esdevé adequat que per a garantir que el deutor compleixi amb el programa prestacional, el creditor compti amb el seu patrimoni com a garantia del mateix.

En tercer terme, la clàusula és clara i de fàcil enteniment, sense que es pugui admetre l'existència d'un vici del consentiment. S'afirma que la responsabilitat dels deutors és universal, la qual cosa comporta des de la literalitat de la mateixa que abasta a la totalitat del seu patrimoni. I sabut és que aquest es troba integrat per la totalitat dels béns i drets, presents i futurs que conformen el mateix. I al respecte no es pot asseverar que existeixi un dèficit d'informació al consumidor per no haver informat que del seu incompliment es respon amb la totalitat del seu patrimoni, no solament perquè la clàusula resulta clara i transparent, des de la vessant formal, sinó a més perquè recull el que és un dels trets essencials dels dret d'obligacions del propi sistema i dels ordenaments jurídics del nostre entorn.

I, en darrer terme, perquè esdevé cert que el principi de la responsabilitat universal es pot desplaçar per un acte d'autonomia privada, a l'igual que es pot recolzar, com hem assenyalat, i és, precisament el que aquí succeeix, per la concessió dels deutors d'una garantia real a favor del creditor. En efecte, amb la constitució d'una hipoteca es subjecta un bé immoble al compliment de l'obligació garantida, encara que els béns surtin del patrimoni del deutor".

En segon terme, la sentència de la Sala recull la seva jurisprudència relativa a que la crisi global que afecta a Europa, malgrat el seu caire social, econòmic i cultural no pot ésser entesa com un supòsit de cas fortuït o força major que possibiliti que el deutor s'alliberi de la seva prestació:

"Si s'inicia l'anàlisi per l'al·legació de la crisi com a supòsit de cas fortuït o de força major, aquesta Sala ha tingut ocasió de considerar aquest argument en altres ocasions i també per a préstec perfeccionats quan la crisi ja existia i el mercat havia patit una contracció econòmica important. En aquest sentit, vam manifestar que: "Aquesta Sala coneix que la crisi, no solament econòmica, sinó també social i cultural, ha esdevingut un fenomen global i que la seva incidència es projecta sobre la gran majoria dels ciutadans, els quals han d'adaptar el seu comportament i els seus recursos a les noves circumstàncies que envolten la seva quotidianitat.

El cas fortuït o la força major es conceptuen com un esdeveniment imprevisible o previsible però inevitable que impedeixen al deutor complir amb la prestació deguda. I, com encertadament raona la sentència d'instància, s'ha d'analitzar si la crisi econòmica i la seva incidència en el contracte de crèdit hipotecari es poden entendre com un esdeveniment extern imprevisible o previsible, però inevitable, que impedis el compliment i també que no resulta apreciable el cas fortuït o la força major com a expedient que exonera de responsabilitat al deutor (...)

Així, l'inici d'aquesta crisi sol situar-se cap al mes d'agost de 2007 amb les terribles conseqüències de les hipoteques sub prime, que van ocasionar la intervenció pel Govern americà d'un dels més importants bancs hipotecaris el mes de juliol de 2008 (L'Indy-Banc) i que va portar a la fallida el mes de setembre de Lehman Brothers, derivada de les seves grans pèrdues en el sector hipotecari. Aquests efectes ja havien arribat al continent europeu, per quant a l'estiu de 2008 ja s'havia registrat una contracció important de l'economia de l'eurozona que va afectar, aleshores, a les quinze economies d'Europa. Per tant, quan el mes de gener de 2009 es va signar aquest crèdit hipotecari el panorama econòmic mundial ja demanava cautela i calma pel finançament que es demanava i la possibilitat de retornar el numerari prestat" (rotlle 216/14).

Consegüentment, en atenció a la data de perfecció del préstec hipotecari i a les conseqüències conegudes en aquell moment de la crisi que assolava l'economia mundial, no es pot admetre com a supòsit d'exoneració de la prestació del deutor la mateixa".

Finalment, respecte de la dació en pagament, la Sala completa la seva doctrina en virtut de la qual ha d'encoratjar a les entitats financeres a preveure mecanismes per a facilitar el compliment i la renegociació dels deutes dels consumidors, alhora que aquests acords es poden dur a terme tant extrajudicialment com judicialment (tant a la fase declarativa com executiva), però que sense una disposició legislativa no es pot imposar al creditor la dació dels béns com a supòsit que determini automàticament l'alliberament del deute contret:

"En aquest sentit, hem manifestat que "Sense perjudici de posar de manifest, com a qüestió prèvia i no menys rellevant, que aquest Tribunal Superior és sensible a la situació de crisi global que afecta als Estats i que no solament s'evidencia en la vessant econòmica, sinó també en la vessant social i cultural. I dins dels estralls que la crisi està produint, coneix aquesta Sala la difícil situació en la que es troben els deutors hipotecaris, que han vist com el valor de taxació del seu habitatge s'ha reduït, en ocasions, per sota del préstec sol·licitat i obtingut en el seu dia, i com les dificultats laborals els impedeixen fer front als mateixos. En aquesta òptica, i si bé la Sala coneix perfectament els requisits del pagament, quant a la integritat, indivisibilitat i identitat, sí que encoratja a les parts litigants, per tal que, en el marc de la present execució, cerquin els mecanismes adients per a possibilitar la renegociació o el compliment del deute en funció de les possibilitats econòmiques dels deutors, de manera que l'execució forçosa de l'habitatge familiar esdevingui la darrera solució a adoptar" (rotlle 294/13 Aute) i "... aquesta Sala no desconeix la profunda situació de crisi econòmica i social que afecta també al Principat d'Andorra, així com la difícil situació en la que es troben les persones que ha perdut la seva ocupació laboral i no poden fer front als préstecs obtinguts de les entitats bancàries, així com les depreciacions que han patit les garanties d'aquests préstecs. Malgrat aquestes consideracions que justifiquen que la Sala recomani que les parts litigants assoleixen els acords possibles i viables per a reconduir els impagaments produïts, aquestes negociacions entre els litigants es poden produir durant el procediment i a la fase d'execució de sentència" (rotlle 385.13).

En definitiva, a manca d'una previsió legislativa específica que pogués imposar, sota determinades circumstàncies i condicionants que afectessin al deutor, l'obligatorietat de la dació en pagament, aquesta Sala no pot sinó reconèixer la seva gènesi contractual i limitar-se a encoratjar a les entitats financeres, quan ho consideren adient i econòmicament rendible, a solventar d'aquesta forma els problemes de compliment de la prestació del deutor, per a possibilitar el seu alliberament prestacional".